

[B] **DOCHTER VAN DE MIGRATIE.**
RACHIDA LAMRABET

Les nouveaux Belges sont arrivés. Rachida Lamrabet (°1970) is de eerste Vlaamse auteur van allochtone origine waarvan de stem is doorgedrongen tot het centrum van de literaire wereld. Sinds ze in 2006 laureate werd van een wedstrijd voor literair talent van allochtone origine, met het kortverhaal *Mercedes 207 (mitien oe sebh'a)*, is haar naam in Vlaanderen synoniem geworden voor de hoop op auteurs uit culturele minderheden die al zolang tevergeefs leefde. Zeker in vergelijking met Nederland, waar schrijvers als Abdolah, Stitou of Benali intussen al vanzelfsprekende namen zijn. Haar romandebuut, *Vrouwland* (2007), werd door de kritiek opvallend warm onthaald. En de jury's bleken daarin te volgen. Nadat het al genomineerd was voor de Selexyz debuutprijs, als enige Vlaamse kanshebber, sleepte *Vrouwland* de Vlaamse Debuutprijs 2008 in de wacht. Bovendien viel de overhandiging daarvan, bij de opening van de Antwerpse boekenbeurs, en de kleine gepeperde speech die ze toen gaf, samen met de publicatie van haar tweede boek, *Een kind van God*, met twaalf korte verhalen. Voeg daarbij Lamrabet's bereidheid om te gepasten tijde haar deskundige mening te ventileren, die gevoed wordt door haar werk als juriste voor het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, en je

begrijpt waarom ze onlangs op zoveel belangstelling kon rekenen. Al heeft die media-aandacht ook een bedenkelijk kantje. Ongewild dreigt Lamrabet zo immers herleid te worden tot de vertegenwoordigster van de allochtone stem in de Vlaamse literatuur. Dit gaat ten koste van de meerstemmigheid die haar werk bij uitstek laat horen. Dat ze naar aanleiding van *Een kind van God* en de gelijktijdige Debuutprijs meer geïnterviewd werd dan besproken, en dan nog meestal beknopt, was in dat opzicht toch een teken aan de wand. Een kniesoor die daarover klaagt, natuurlijk, zeker bij een facet van de Vlaamse literatuur dat nog met elk zetje in de rug gebaat is. Maar het valt te hopen dat Rachida Lamrabet ook de tijd gegeven wordt of zelf vindt om nog te groeien. Want de kortverhalen in *Een kind van God* waren qua maturiteit zeker niet allemaal van hetzelfde niveau als haar debuutroman, ook al werd *Een kind van God* begin 2009 bekroond met de BNG Nieuwe Literatuurprijs.

Wat beide boeken met elkaar gemeen hebben, naast hun thematische focus op de migratie, de ervaring van ontworteling en het zoeken naar een identiteit, is de veelheid van perspectieven op een problematiek die meestal te eenzijdig wordt benaderd. In het geval van de kortverhalen uit *Een kind van God* ligt dat relatief voor de hand, omdat Lamrabet in elk verhaal een ander leven tot uitgangspunt neemt en zo bijna automatisch een mozaïek van personages en perspectieven construeert die een licht werpen op het eigentijdse bestaan van migranten in de grote stad: een werkzoekende migrant, een Vlaamse carrièrevrouw, een alleenstaande vrouw die haar kind verliest, een bange blanke man, enzovoort. In het geval van *Vrouwland* is de diversiteit aan perspectieven echter het hoofdelement dat de roman tot een bijzondere prestatie maakt. Het boek is tegelijk geloofwaardig vanuit het perspectief van elk personage en is in zijn geheel daardoor genuanceerder en complexer dan we meestal bedenken. Het romanverhaal begint vanuit de blik van Younes, een afgestudeerde Marokkaanse academicus zonder toekomst. Hij wordt verliefd op de Belgisch-Marokkaanse Mariam, terwijl zij op vakantie is in het Marokkaanse geboortedorp van haar ouders. Op het strand doet Younes haar een aanzoek, en het antwoord is ja. Wat voor Mariam niet meer dan een romantische

vakantieliefde is, betekent voor Younes voortaan niets minder dan de enige vervullende bestemming van zijn leven. Hoewel zijn vrienden hem voor gek verklaren omdat hij have en goed op het spel blijkt te willen zetten voor een typisch meisje uit “Vrouwland”, zoals ze Europa noemen, dat hem wellicht al is vergeten, reist hij haar na vijf jaar onbeantwoorde brieven achterna om haar een laatste brief te overhandigen. Die is geschreven op de achterkant van zijn nutteloze diploma. Hij brandt van verlangen naar de vrijheid van het Westen die zij voor hem incarneert. Maar zijn verlangen blijft definitief onvervuld: hij verdrinkt tijdens de overtocht vlakbij een eenzame kust in Spanje. Het enige wat overblijft, en de eigenlijke intrige in gang zal zetten, is zijn brief, die door een medeopvarende op zijn bestemming wordt gebracht.

De roman is dan immers nog maar pas begonnen. In de vier hoofdstukken die volgen, en waarin het almaar doorlopende verhaal telkens vanuit de ervaring van een ander personage wordt belicht, verbindt én confronteert Lamrabet feilloos de individuele levensverhalen met elkaar van de vier personages die elk apart, en soms onverwachts, door de dood van Younes worden geraakt. Er is het verhaal van Faïza, een simpel meisje uit Younes’ dorp dat heimelijk op hem verliefd was en zo gek wordt van verdriet dat ze zelfs na zijn dood nog met hem wil trouwen. Of het verhaal van Younes’ woedende neef Abelkader, die de overtocht maakt om Mariam diets te maken wat ze heeft aangericht; hij wil haar naar de kust brengen waar hij omkwam, zoals een droom hem dwingend ingeeft. En er is Marwan, Mariams broer, die drugsverslaafd is en herhaaldelijk in de gevangenis belandt, als enige zoon een levende ontgoocheling voor zijn vader. Er is ten slotte natuurlijk Mariam zelf, die zich Mara is gaan noemen in haar poging een identiteit op te bouwen die beter aansluit bij de (Westerse) wereld waarin ze als geëmancipeerde vrouw wil leven. Ze heeft radicaal met haar familie gebroken en prijkt op verkiezingsaffiches wanneer de lezer haar verderop in de roman via de verbaasde, afkeurende blik van Abdelkader weer in beeld krijgt. Het drama waar ze ongewild en zonder het te weten verantwoordelijk voor is, ontgaat haar eerst. Voor haar is Younes een vergeelde herinnering, een stapel brieven die ze niet eens van thuis heeft meegenomen, laat staan dat ze

Foto Tim Dirven.

bereid zou zijn om zich schuldig te voelen wanneer ene Abdelkader haar dat probeert aan te praten. Maar gaandeweg veranderen de zaken — ze is inmiddels verkozen, maar de partij acht het niet opportuun haar uitslag al te verzilveren en de relatie met haar vriendje Peter botert ook al niet te best. Bovendien heeft ze last van telkens dezelfde droom over Younes. Net als haar broer Marwan, die haar uiteindelijk overtuigt om met hem (en de listige Abdelkader) naar de fatale Spaanse kust te reizen, en van daaruit even op familiebezoek naar Marokko te gaan.

Om dat onderweg zijn is het uiteindelijk te doen, in alle richtingen waarin men de reis kan maken, zowel op fysiek als op metaforisch niveau. Een revelatie waardoor alles weer op zijn plaats valt, is daarbij niet aan de orde, zelfs niet op het strand. Zoals aangegeven wordt door de windrichtingen waarmee Lamrabet haar roman knap structureert, met Younes en Mara die het Westen vertegenwoordigen, lijkt het de schrijfster er bij migratie vooral om te doen de stormachtige verwarring en diversiteit aan mogelijke oriëntaties in het leven te evoceren. Ze neemt geen stelling in over wat de te volgen weg zou zijn. Op die

manier legt ze complexloos de complexiteit bloot waarmee zowel de thuisblijvers als de migranten leven, de spanning tussen weggaan en aankomen, de onvoltooibaarheid van beide en de noodzaak om verder te gaan met leven. *Vrouwland* is een verregaande oefening in empathie.

Dat is *Een kind van God* uiteindelijk ook. Ook daar is elk verhaal een poging om een perspectief op de veelkleurige werkelijkheid van mensen te begrijpen; tegelijkertijd is het een middel om de relativiteit bloot te leggen van het grote gelijk waaraan de mens zich soms met desastreuus gevolg vastklampt. Alleen wordt die terechte aanval op de eenkennigheid soms nodeloos herhalend, is de vertelstructuur van vele verhalen (waarbij je pas na verloop van tijd te weten komt wie spreekt) te gelijkaardig en zijn taal en stijl niet altijd divers genoeg, of gewoon te braaf. Sommige verhalen zijn ronduit treffend — zoals het beenharde “Van de liefde en de dood”, geschreven vanuit het perspectief van een jonge allochtoon die door racisten is doodgeslagen vanwege zijn liefde voor een blanke vrouw, of het in bevrijding kantelende “Jihab”. Hierin verwijt een gesluisde sollicitante een Vlaamse vrouw een gebrek aan inlevingsvermogen.

Hoewel de stad steeds op de achtergrond een gepaste sfeer oproept van moeizaam samenleven, waardoor er bij momenten verbanden tussen de verhalen ontstaan, speelt haar zoektocht naar telkens “nieuwe” perspectieven de schrijfster in haar tweede boek soms ook parten. Met name wanneer ze daarvoor naar magisch-realistische vertellers grijpt, zoals in het geval van het ongebooren kind, is het resultaat wel eens onbevredigend, of valt het verhaal een beetje mager uit. Daarmee wil ik niet suggereren dat Lamrabet zich maar beter aan het documentaire kan houden, want dat is een kwestie van smaak. Maar juist in die onvolgroeide verhalen en passages besef je des te beter hoe sterk ze elders is in het oproepen van een maatschappelijke realiteit die voordien niet aan bod kwam in de literatuur in Vlaanderen. Die kende tot voor kort een leemte. Het is in die blinde vlek dat Rachida Lamrabet is beginnen te schrijven. Dat biedt perspectieven, voor de literatuur en haar toekomst, in onze gedeelde wereld.

TOM VAN IMSCHOOT

RACHIDA LAMRABET, *Een kind van god*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen/Amsterdam, 2008, 268 p.

RACHIDA LAMRABET, *Vrouwland*, Meulenhoff|Manteau, Antwerpen/Amsterdam, 2007, 236 p.